

Manerheimo grybinuko inventorizacijos 2018-2022 m.m. rezultatai

NATURALIT

Giedrius Švitra

Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos
ministerijos

Metodinio-analitinio centro gamtosaugos ekspertas

2022-12-01

Manerheimo grybinukas (*Oxyporus mannerheimii*)

Foto: G. Švitra

Foto: G. Švitra

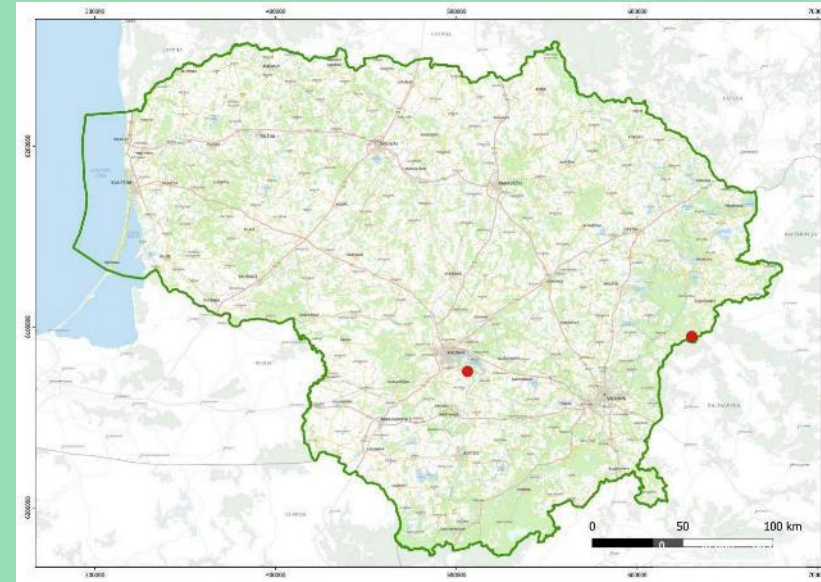

Foto: D. Baužys

Manerheimo grybinukas (*Oxyporus mannerheimii*)

- EB Tarybos Direktyva 92/43/EEB (Buveinių Direktyva), II priedas
- Į Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių sąrašą rūšis neįtraukta
- 2018 metais Lietuvoje žinomos tik 2 patikimos radavietės ir įsteigta viena Natura'2000 teritorija rūšies apsaugai, dabar (2022 m.) – jau 4 (EU EEA duomenys).

Manerheimo grybinukas (*Oxyporus mannerheimii*)

- **LIFE** Naturalit projekto rėmuose nutarta atlikti Manerheimo grybinuko inventorizaciją, kad išsiaiškinus šios rūšies paplitimą ir būklę Lietuvoje
- Rūšies biologija ir ekologiniai poreikiai žinomi menkai, tik tiek, kad sutinkami skylėtabudiniuose grybuose, kur rausia takus ir ėda, buvo manoma, grybinių uodukų lervas.
- Paruošta inventorizacijos metodika, preliminariai numatytos tyrimų vietos

Preliminariai parinktos tyrimų vietos

Manerheimo grybinukas (*Oxyporus mannerheimii*)

Pradėjus inventorizaciją pasirodė, kad numatyta grybinukų paieškos metodika labai neefektyvi, nes:

- nežinomuose miškuose reikia rasti vietas, kur auga grybai,
- reikia pataikyti laiką ir klimatinės sąlygas, kada jie auga,
- reikia rasti pačius vabalus grybuose,
- vienam žmogui tai kaip adatos ieškojimas šieno kupetoj.

Tyrimų vietos, kur grybinukai nerasti

Manerheimo grybinukas (*Oxyporus mannerheimii*)

Todėl buvo pasirinktas kitas kelias:

- Paruošta ir paviešinta dalomoji medžiaga:

Manerheimo grybinukas (*Oxyporus mannerheimii*)

Radus, užfiksuoti radimo vietą (koordinatės ar pan.) ir pranešti e-mail:

giedrius.svitra@vstt.lt arba telefonu 865992702 ar 865758215

- Į grybinuko paieškas įtraukti ST ekologai

Manerheimo grybinukas (*Oxyporus mannerheimii*)

- Suorganizuotos keturios NATURALIT projekto komandos ekspedicijos grybinuko paieškai:

Gelednės ir Pabradės apylinkėse

Labanoro Girioje

Dzūkijoje

Biržų girioje

Manerheimio grybinukas (*Oxyporus mannerheimii*)

Į paieškas įtraukti socialiniai tinklai:

Facebook grupės „Grybautojai...“, „Grybautojai be kibirų“, „Lietuvos entomologų draugija“, tuo būdu informacija apie grybinuko paieškas pasiekė virš 80 000 žmonių, kuriems grybavimas – neatsiejama gyvenimo dalis.

VSTT svetainėje skelbti du konkursai grybinuko paieškai:

Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos

RINKDAMI BARAVYKUS – SURASKITE MANERHEIMO GRYBINUKĄ

Titulinis ▶ Naujienos ▶ RINKDAMI BARAVYKUS – SURASKITE MANERHEIMO GRYBINUKĄ

Data	2020 09 08	Įvertinimas	★ 0
------	------------	-------------	-----

Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos

KONKURSAS „MANERHEIMO GRYBINUKO PAIEŠKOS 2022“

Titulinis ▶ Naujienos ▶ KONKURSAS „MANERHEIMO GRYBINUKO PAIEŠKOS 2022“

Data	2022 06 23	Įvertinimas	★ 2
------	------------	-------------	-----

Spausdinti

Taip pat skaitykite

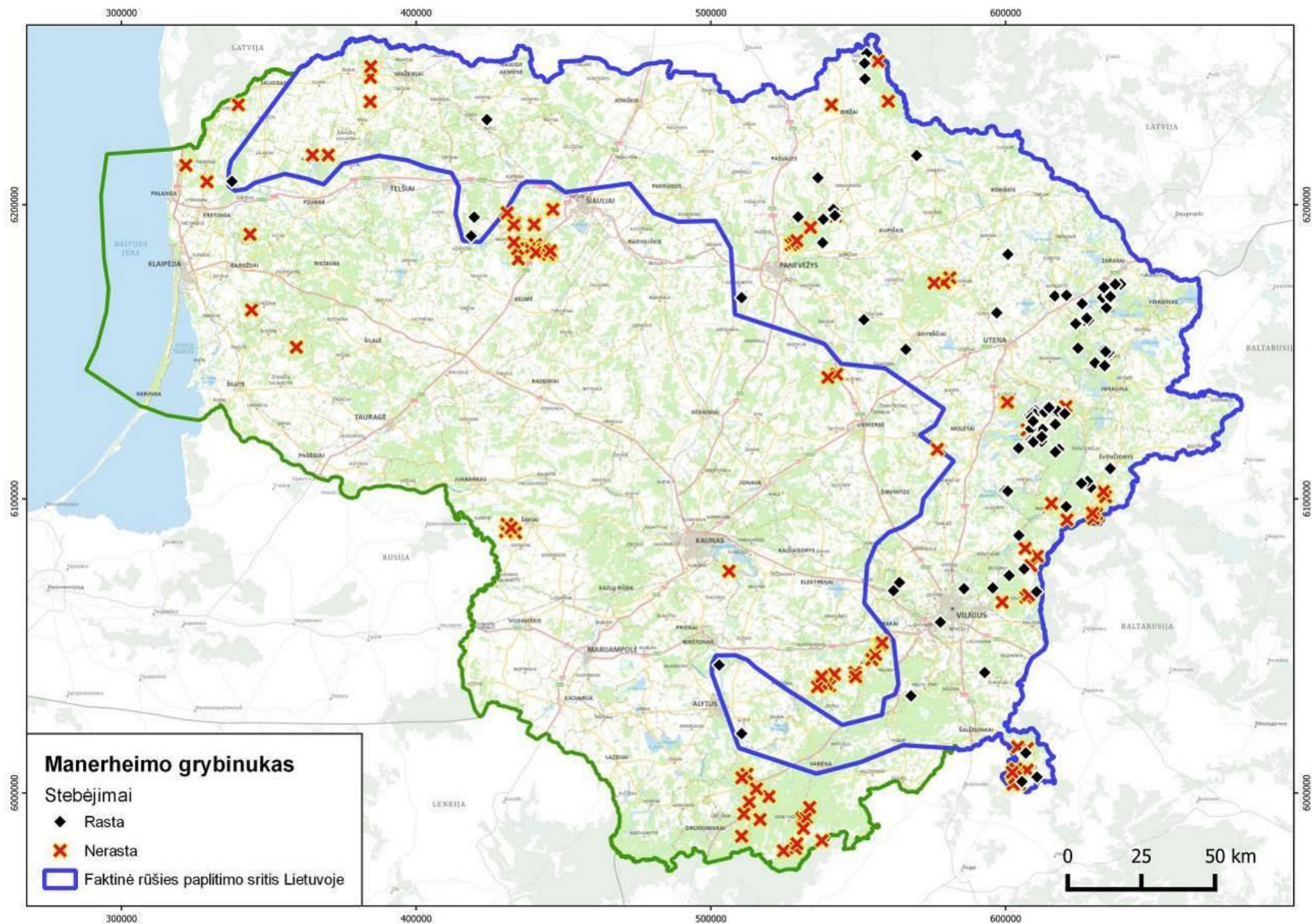
Rezultatai pranoko lūkesčius:

- 2018-2022 m.m. inventorizacija buvo vykdoma 198 teritorijose
- Duomenis apie rastus vabalus pateikė 54 respondentai
- 181 Manerheimio grybinukas (*Oxyporus mannerheimii*) aptiktas 118 vietų

Tyrimų vietos, kur grybinukai rasti

1. Gyvybingiausios ir perspektyviausios populiacijos nustatytos **Labanoro, Gražutės RP teritorijose, Aukštaitijos NP teritorijoje, BAST Žalioji giria.**
2. Dalis inventorizacijos metu aptiktų populiacijų buveinių buvo pasiūlytos ir įtrauktos į rengiamus ir parengtus BAST apsaugos tikslus (**BAST Labanoro RP; BAST Gražutės RP; BAST Asvejos ežerynas; BAST Punios šilas; BAST Aukštaitijos NP; BAST Gelednės miškas**). Turėtų būti įtrauktos į apsaugos tikslus Manerheimio grybinuko buveinės **BAST Žalioji giria; BAST Biržų giria; BAST Lavoriškių miškas; BAST Neries kilpų apylinkės.**
3. Kadangi dauguma Manerheimio grybinuko radaviečių patenka į jau esančias BAST, apsauga Lietuvos mastu pilnai užtikrinama, todėl naujų BAST šios rūšies apsaugai steigti nesiūlome.

Sukaupta informacija apie grybinuko buveinę

Vabalų radimo vietų charakteristikos iš miškotvarkos duomenų bazės (fragmentas)

Vieta, kur rasti manerheimo grybinukai	Vyraujanti medžių rūšis	bonitetas	augavietė	amžiaus klasė	miško tipas	amžius	rūšių sudėtis 1 arde	rūšių sudėtis 2 arde
4. Baravykinės krašt. draustinis, Lavoriškių g-ja, 33 kv., 6 skl.	P	2	Nbl	7	vm	62	9P1B	10E
12. Dubravos miškas, Šilėnų g-ja, 90 kv., 25 skl.	P	1	Nbl	7	vm	62	10P	10E
25. Katelninkų miškas, Meros g-ja, 806 kv., 42 skl.	P	1	Ncl	11	ox	103	8P1P1B	
Užvenčio miškas, Šaukėnų g-ja, 165 kv., 7 skl.	E	1A	Ncl	4	ox	31	10E	-
Punios šilas, Punios g-ja, 28 kv., 26 skl.	E	2	Ncl	10	ox	96	4E2A1B1 J1L1D	-
Lipniškis, Žalioji Giria, Krikliniai, Kriklinių g-ja, 36 kv., 11-12 skl.	E	1	Lcl	6	mox	60	10E	-
Sereikiai, Guodžių miškas, Vabalninko g-ja, 262 kv., 1 skl.	B	1	Lcs	6	mox	60	10B	-
Senieji Bukčiai	P	1	Nbl	7	vm	67	10P	
Žižmai, Dieveniškių g-ja, 669 kv., 9 skl., Dieveniškių RP	P	1	Ncl	6	ox	53	10P	
Grybiškių miškas prie Grybiškių ažuolo, Poškonių g-ja, 578 kv., 4 skl., Dieveniškių RP	P	1A	Ncl	6	ox	58	9P1B	
Paeisetė I, Labanoro g-ja, 31 kv., 4 skl., Labanoro RP.	E	3	Pbn	8	csps	73	2E1E1E2P4B	

Sukaupta informacija apie grybinuko buveinę

Vabalų radimo vietų charakteristikos iš miškotvarkos duomenų bazės

Pagrindinės medynų kuriuose rasti manerheimo grybinukai augavietės – Nbl, Ncl (69% visų radaviečių); medynai įvairių amžiaus klasių; medyne dominuoja pušis (47% visų radaviečių); medyno sudėtyje, kaip taisyklė, yra beržas, eglė, pušis.

Dominuojanti medžių rūšis	%	Augavietė	%	Miško tipas	%	Amžiaus klasė	%	Medyno sudėtis	%
Pušis	47	Nbl	36	vm	35	1-5	32	yra Beržas	72
Eglė	29	Ncl	33	ox	34	6-8	27	yra Eglė	72
Beržas	20	Lcl	6	mox	14	9-11	27	yra Pušis	67
						12-16	10	Eglė 2 arde	27

Sukaupta informacija apie grybinuko buveinę

Sukaupta informacija apie grybinuko buveinę

Sukaupta informacija apie grybinuko buveinę

Sukaupta informacija apie grybinuko buveinę

Esminė sąlyga – tinkamų grybų buvimas/augimas.

Lietuvoje grybinukai rasti lepšėse, raudonviršiuose ir tikriniuose baravykuose.

Sukaupta informacija apie grybinuko buveinę

Esminė sąlyga – tinkamų grybų buvimas/augimas.

Lietuvoje vabalai 2018-2022 m.m. stebėti nuo birželio vidurio iki rugsėjo pabaigos.

Grėsmės

- Pagrindinė grėsmė – buveinės tiesiogiai sunaikinamos iškertant mišką.
- Insekticidų ar fungicidų panaudojimas vabalo buveinėse būtų pražūtingas.
- Medyno hidrologinių sąlygų keitimas (sausinimas/užmirkimas dėl bebrų patvankų), dėl ko keičiasi sąlygos kepurėtųjų grybų augimui.
- Monokultūrų įveisimas – įvairiarūšis medynas užtikrina sąlygas skylėtabudinių grybų mikorizei.
- Negyvos medienos trūkumas – ant negyvos medienos auga grybai kelmabudės *Hypholoma* ir kt., kuriuose galimai vystosi grybinukų lervos.
- Intensyvus grybavimas gali sumažinti vabalų vystymuisi reikalingą mitybinę bazę.

Apsauga

- Nustatytose manerheimo grybinuko buveinėse (miško sklypuose) neturėtų būti vykdomi plynieji miško kirtimai.
- Skatinti mišrių medynų atkūrimą iškirstose biržėse.
- Grybavimo intensyvumo reguliavimas – žinomose vabalo buveinėse grybavimo intensyvumas galėtų būti reguliuojamas (ribojamas surinktų grybų kiekis) ar grybavimas visai draudžiamas nuo liepos pradžios iki spalio mėnesio.

Ačiū už dėmesį!

Auksuotosios šaškytės inventorizacijos 2018-2022 m.m. rezultatai

NATURALIT

Giedrius Švitra

Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos
ministerijos

Metodinio-analitinio centro gamtosaugos ekspertas

2022-12-01

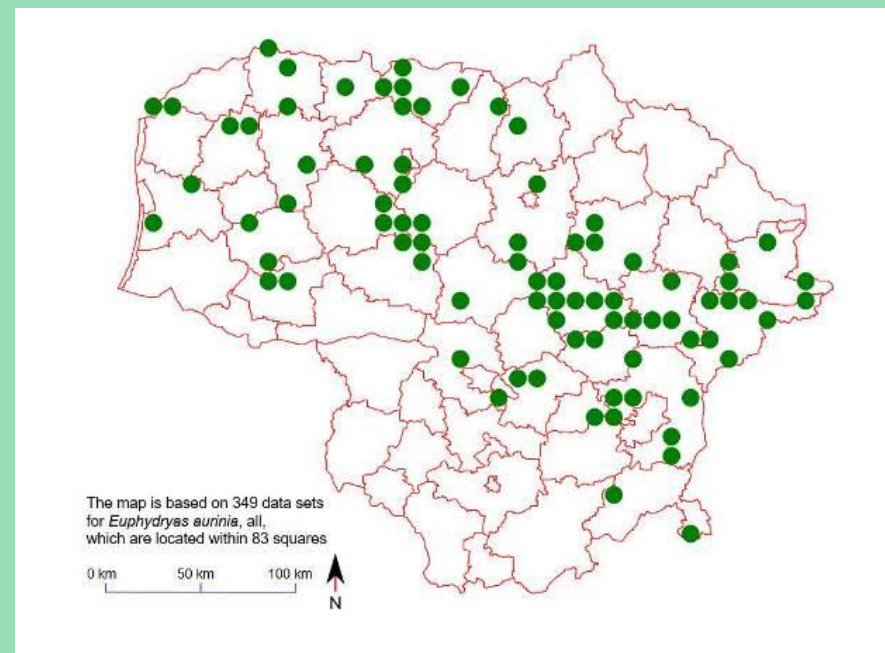
Auksuotoji šaškytė
(*Euphydryas aurinia*)

Auksuotoji šaškytė (*Euphydryas aurinia*)

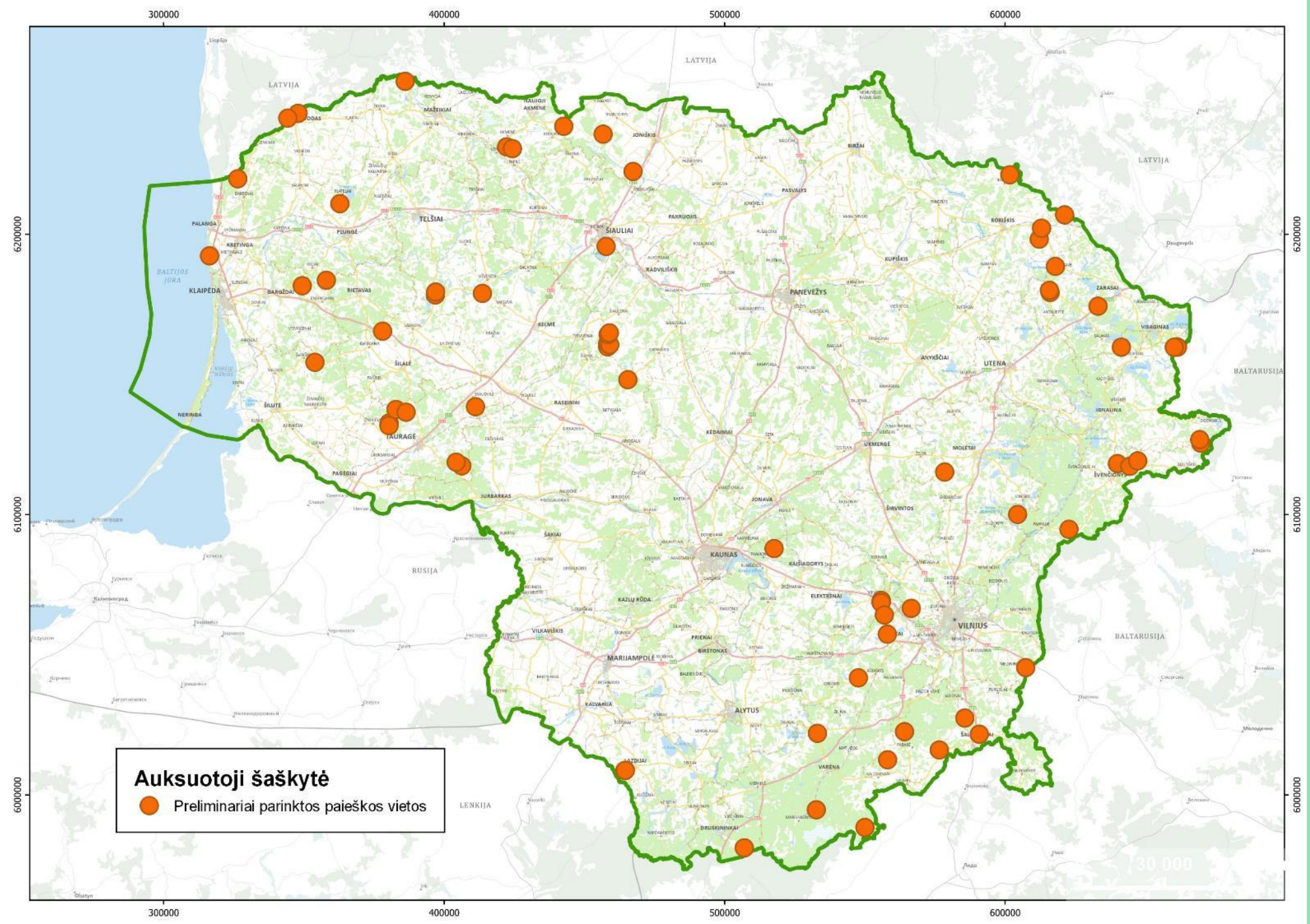
- EB Tarybos Direktyva 92/43/EEB (Buveinių Direktyva), II ir IV priedai
- Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių sąrašas – EN (nykimo grėsmė)
- Lietuvoje įsteigta 21 Natura‘2000 teritorija rūšies apsaugai (2018 m. duomenimis), dabar (2022 m.) – 29.
- 2019 m. žinomas rūšies paplitimas toks:

Auksuotoji šaškytė (*Euphydryas aurinia*)

- Europos Komisija išreiškė pastabą, kad galimai nepakankamai saugoma rūšis (geografinis nepakankamumas)
- *LIFE* Naturalit projekto rėmuose nutarta atlikti auksuotosios šaškytės inventorizaciją, kad patikslinus šios rūšies paplitimą ir būklę Lietuvoje
- Paruošta inventorizacijos metodika, preliminariai numatytos tyrimų vietos

Auksuotoji šaškytė (*Euphydryas aurinia*)

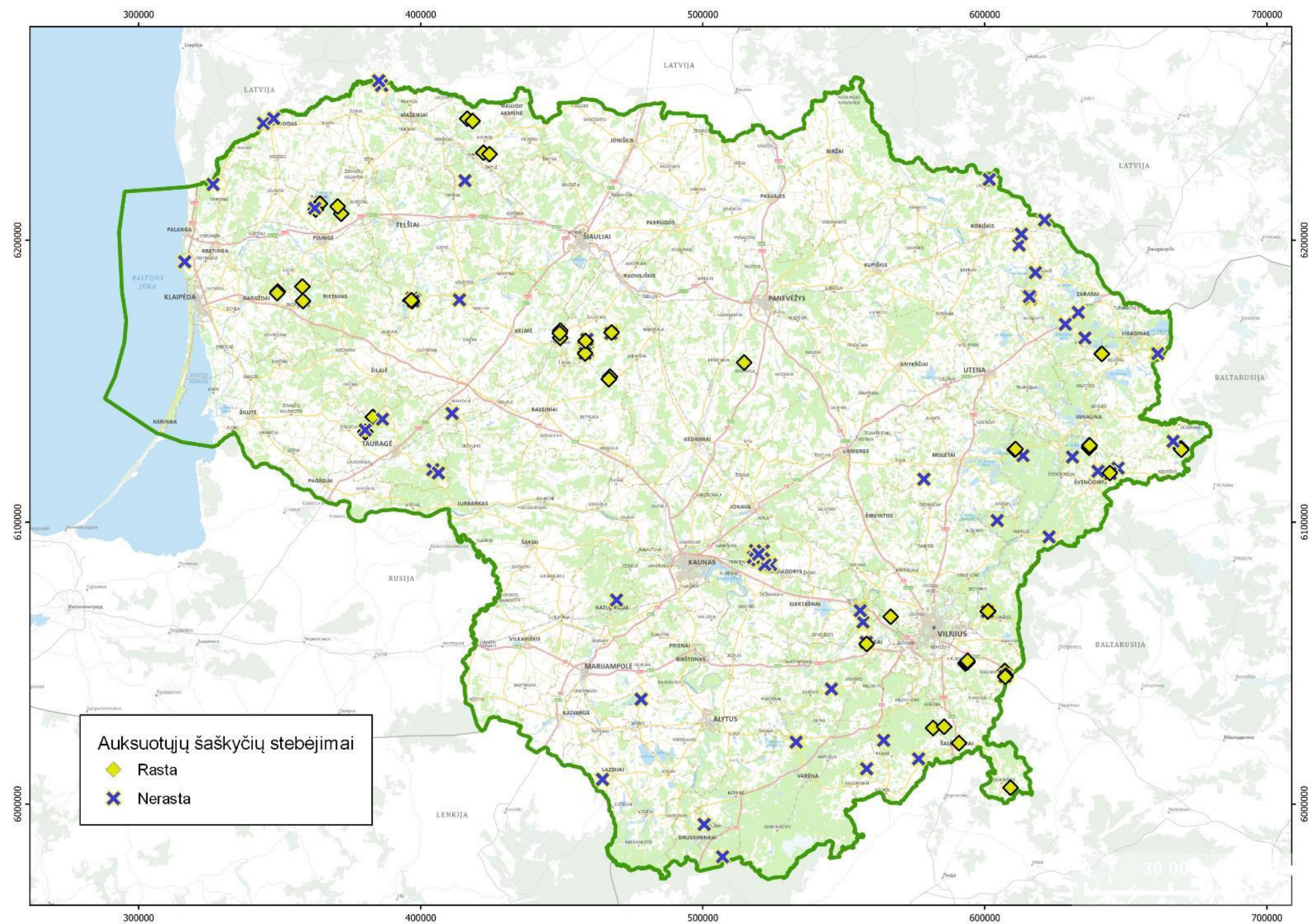

Pradėjus inventorizaciją parinktose vietose, paaiškėjo, kad daugelyje iš anksto parinktų vietų aptiktos buveinės neatitiko lūkesčių:

- pievinės buveinės apleistos ir degraduoja;
- šarmingos žemapelkės, melvenynai apauga sumedėjusia augalija dėl hidrologinių sąlygų pokyčių;
- buveinėse nėra auksuotosios šaškytės mitybinių augalų ar jų tankis labai mažas;
- realiai egzistuoja tinkamų buveinių ir šaškyčių populiacijų geografinio paplitimo netolygumas Lietuvoje.

Todėl preliminariai parinktų tyrimo vietų sąrašas papildytas inventorizacijos eigoje aptiktomis tinkamomis buveinėmis ar sužinojus naujas istorines rūšies stebėjimo vietas. Rezultate patikrintos 97 vietovės.

Dalis preliminariai parinktų tyrimo vietų liko nepatikrintos dėl nepalankių paieškai klimatinių sąlygų ir neprognozuojamai pasislinkusio įprastinio rūšies skraidymo laiko, o taip pat išsiaiškinus, kad pasirinktų vietų buveinės netinkamos ar jau degradavę.

Auksuotoji šaškytė (*Euphydryas aurinia*)

Auksuotosios šaškytės (*Euphydryas aurinia*) aptiktos 33 inventorizuotose teritorijose.

Aptikta 12 naujų populiacijų, apie kurias anksčiau duomenų nebuvo:

Adutiškio pelkė;

Gaujos upės slėnis ties Verseka;

BAST Medininkų pievos, Medininkų botaninis draustinis;

Plomėnų pelkė;

Vilnios slėnis ties Taurija;

Visinčios slėnis į V nuo Skubėtų;

Rukundžių miško pelkė;

Šveicarijos miškas (9 fragmentai);

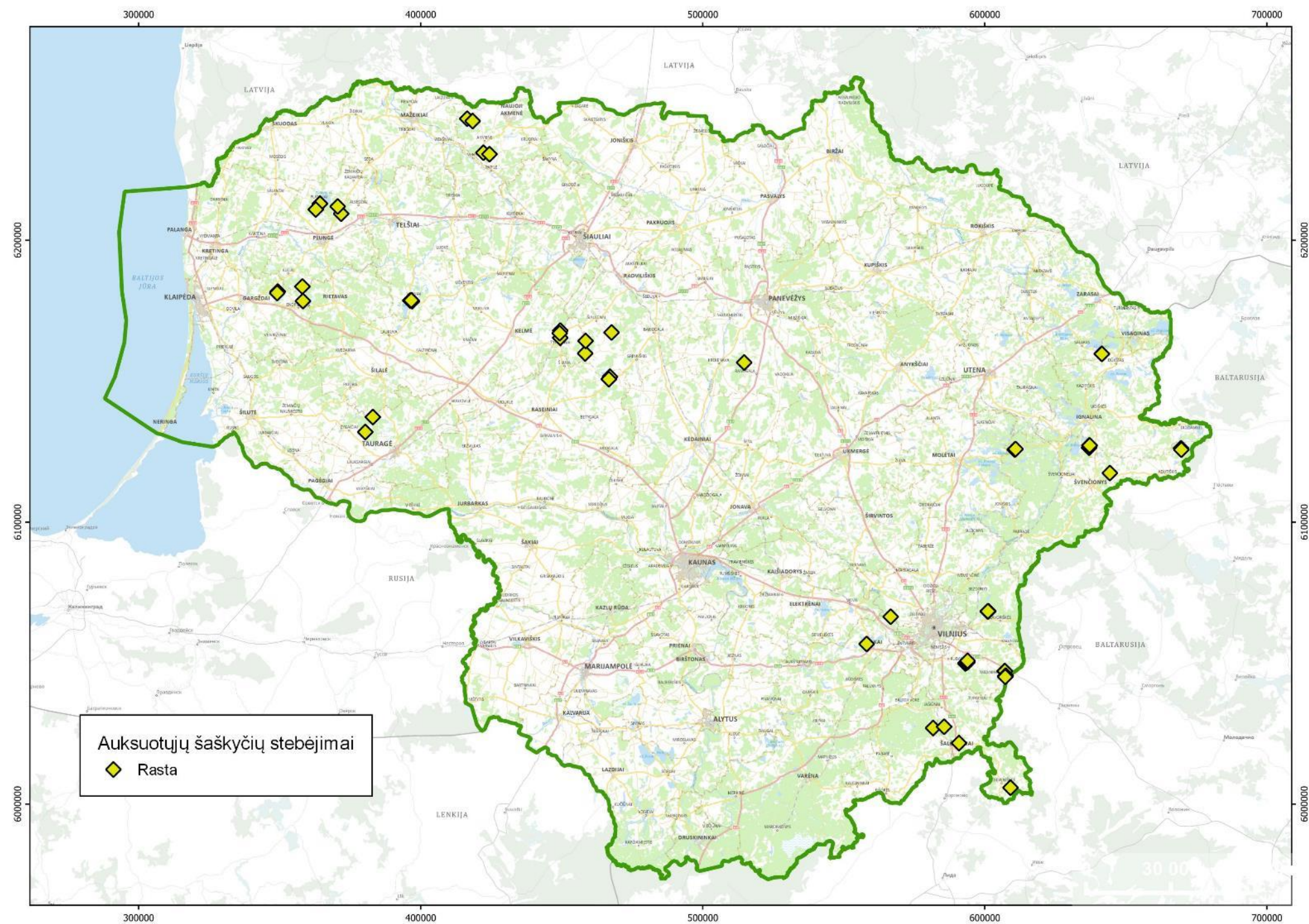
Rietavo miškai, Ližiai;

Rietavo miškai, Viržintų pievos;

Rietavo miškai, Dausynų pievos;

Šalčininkai, Naujakiemis.

Gyvybingiausios ir perspektyviausios populiacijos nustatytos:

**BAST Kretuonykščio ežeras ir apyežeris;
BAST Labanoro regioninis parkas;
BAST Pagramančio regioninis parkas;
BAST Apušio ežeras ir jo apyežerės;
BAST Paršežerio-Lūksto pelkių kompleksas;
BAST Plomėnų pelkė;
BAST Praviršulio tyrelis;
BAST Rietavo miškai;
BAST Šimšų miškas;
BAST Žemaitijos nacionalinis parkas;
BAST Neries kilpų apylinkės.**

Dalis inventorizacijos metu aptiktų ir anksčiau žinomų populiacijų buveinių įtrauktos į jau patvirtintų BAST apsaugos tikslus (AM ministro įsakymas D1-317 Dėl buveinių apsaugai svarbių teritorijų nustatymo):

Svirplinės pelkė;

Adutiškio pelkė (naujai įtraukta vertybė, nustatyta inventorizacijos metu);

Gaujos upės slėnis ties Verseka (naujai įtraukta vertybė, nustatyta inventorizacijos metu);

Kretuonykščio ežeras ir apyežeris;

Kretuono ežeras ir jo apylinkės;

Pašilių pelkė;

Sėtikės upė ir jos slėnis;

Vilnios upės slėnis ties Mickūnais (naujai įtraukta vertybė, nustatyta inventorizacijos metu);

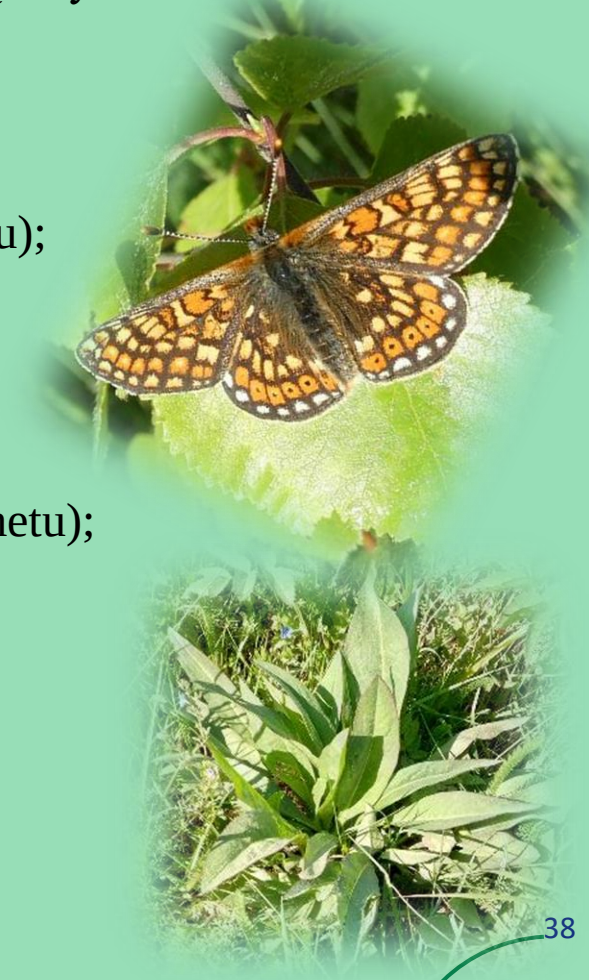
Visinčios upė ties Gudeliais (naujai įtraukta vertybė, nustatyta inventorizacijos metu);

Aukštaitijos nacionalinis parkas;

Kauno marios;

Pagramančio regioninis parkas;

Gudmoniškės pelkė.

Taip pat į tvirtinimui paruoštų BAST apsaugos tikslus ar įtrauktos į rengiamų tvirtinti BAST vertybių sąrašus

(AM ministro įsakymas D1-210 Dėl Vietovių, atitinkančių gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, sąrašo, skirto pateikti Europos Komisijai, patvirtinimo):

Apušio ežeras ir jo apyežerės;

Asvejos ežerynas;

Gemeliškio kaimo apylinkės;

Kamanų pelkė;

Kepurinės pelkė;

Labanoro regioninis parkas;

Miškinių kaimo apylinkės;

Paršežerio-Lūksto pelkių kompleksas;

Plomėnų pelkė (naujai įtraukta vertybė, nustatyta inventorizacijos metu);

Praviršulio tyrelis;

Rėkyvos pelkė;

Rietavo miškai (naujai įtraukta vertybė, nustatyta inventorizacijos metu);

Šimšų miškas;

Žaliosios pievos;

Žemaitijos nacionalinis parkas;

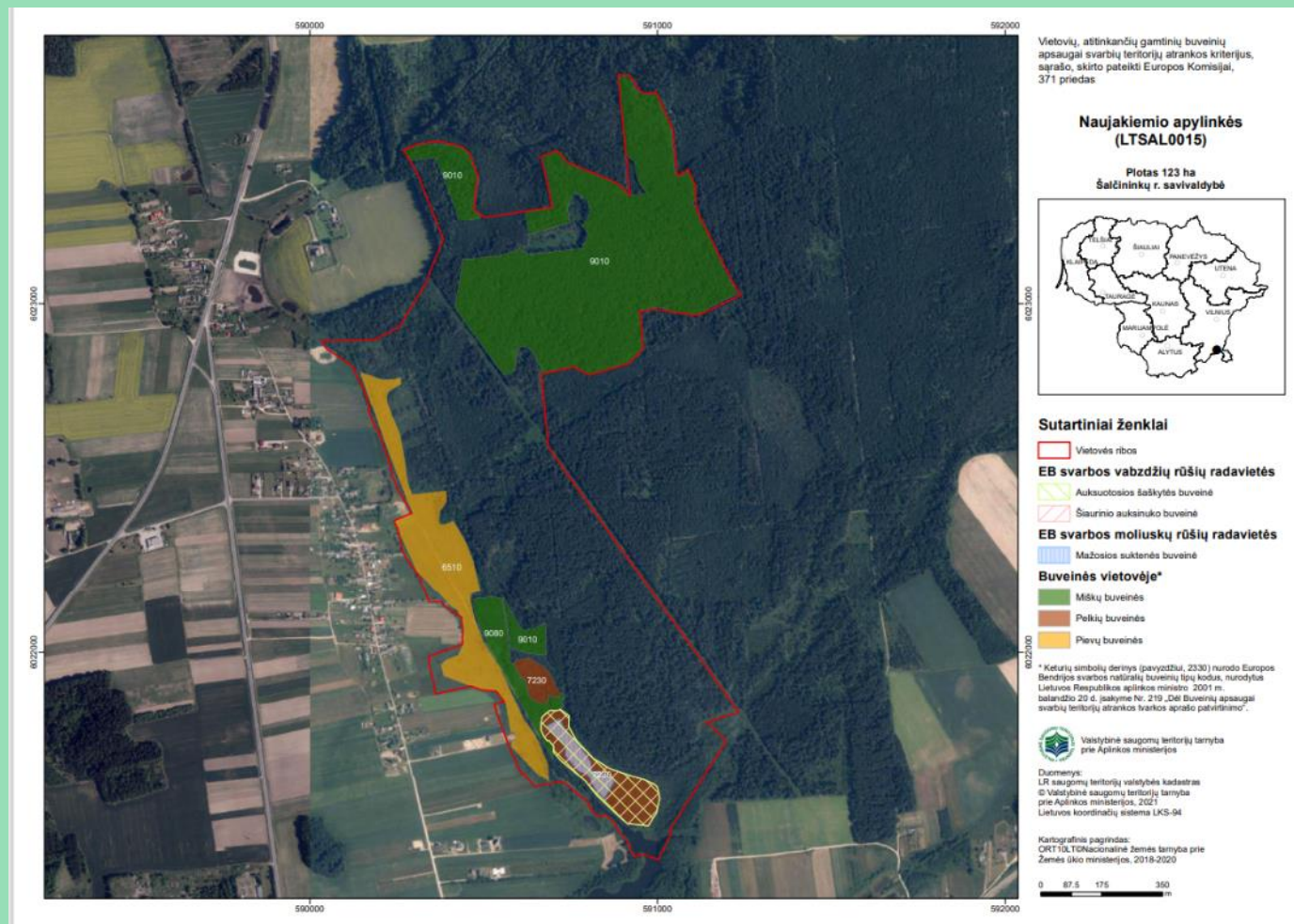
Neries kilpų apylinkės;

Naujakiemio apylinkės (naujai įtraukta vertybė, nustatyta inventorizacijos metu).

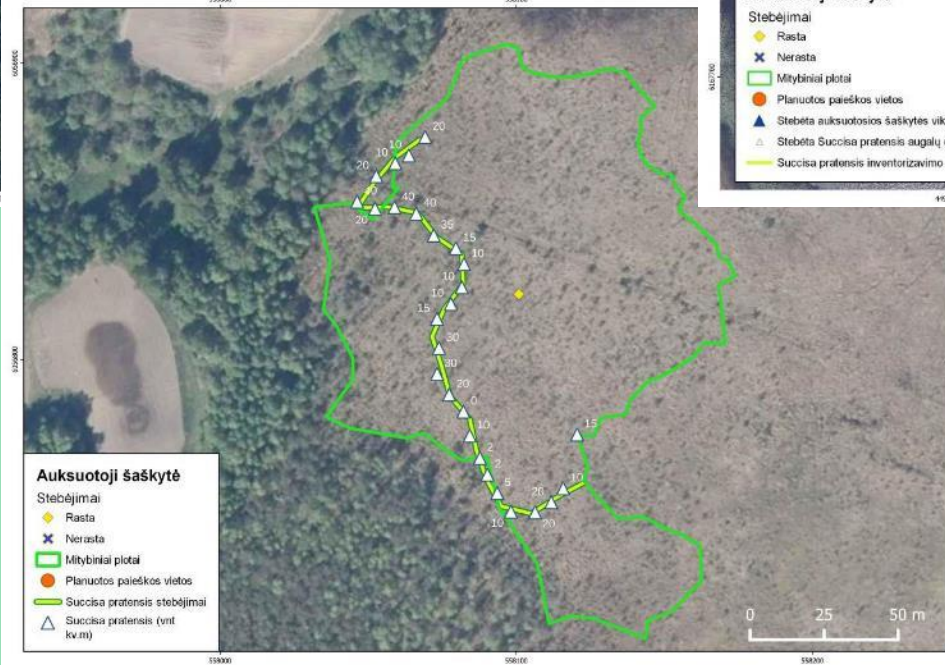
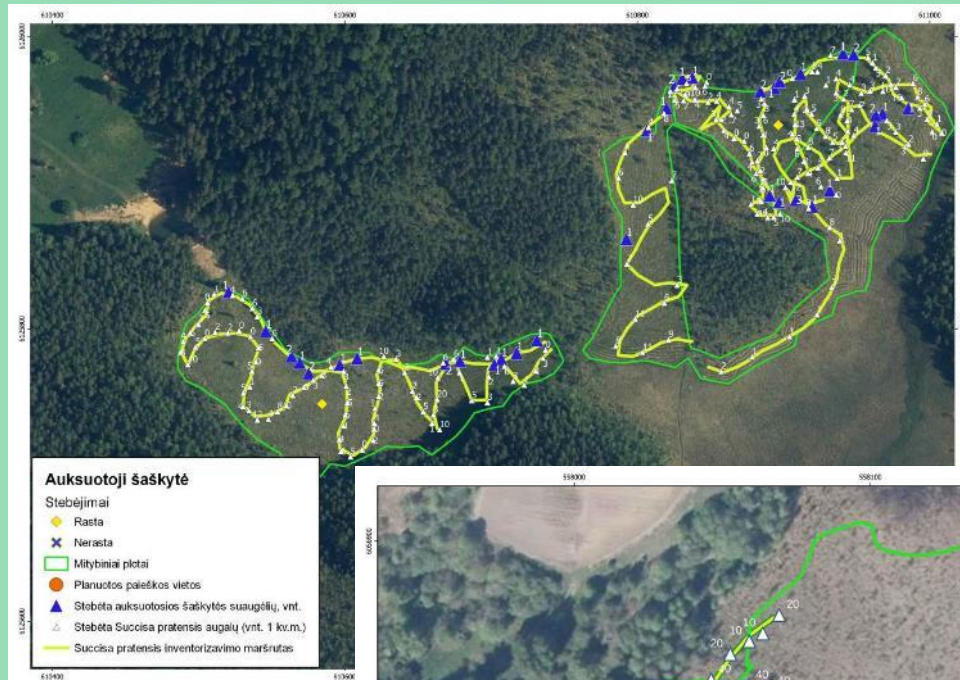

Teritorija **Šalčininkai (Naujakiemis)** mūsų siūlymu 2021-11-11 patvirtinta įsakymu D1-210 (Dėl Vietovių, atitinkančių gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, sąrašo, skirto pateikti Europos Komisijai, patvirtinimo).

Naujai Vietovei suteiktas kodas LTSAL0015 ir pavadinimas „Naujakiemio apylinkės“.

Perspektyviausiose buveinėse įvertinta populiacijų mitybinės bazės būklė (Padedant ST ekologams)

Grėsmės

- Pagrindinė grėsmė – buveinių apleidimas ir degradavimas apaugant sumedėjusia ir aukštažole augalija.
- Buveinių hidrologinių sąlygų keitimas (sausinimas/užmirkimas dėl bebrų patvankų), dėl ko keičiasi sąlygos pievinių miegalių augimui.
- Ankstyvas ir ištisinis buveinių šienavimas ar intensyvus ganymas, sunaikinant vikšrų mitybinę bazę ir pačius drugio vikšrus, sumažinant mitybinio augalo atsistatymo galimybes.
- Tinkamų buveinių izoliacija (fragmentacija) apsunkina išlikusių tinkamų pievų kolonizaciją.
- Buveinių apželdinimas mišku, taip jas sunaikinant.

Apsauga

- Buveinių išsaugojimas ar atkūrimas gamtotvarkos priemonėmis.
- Galima auksuotųjų šaškyčių reintrodukcija istorinėse buveinėse, kur rūšis išnyko.
- Erdvinių koridorių sukūrimas/palaikymas tarp tinkamų buveinių, mažinant izoliaciją.
- Apsauga nuo buveinių užsodinimo mišku.
- Palankaus hidrologinio režimo stabilizavimas.

Ačiū už dėmesį!

Šiaurinio auksinuko inventorizacijos 2018-2022 m.m. rezultatai

NATURALIT

Giedrius Švitra

Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos
ministerijos

Metodinio-analitinio centro gamtosaugos ekspertas

2022-12-01

Šiaurinis auksinukas
(*Lycaena helle*)

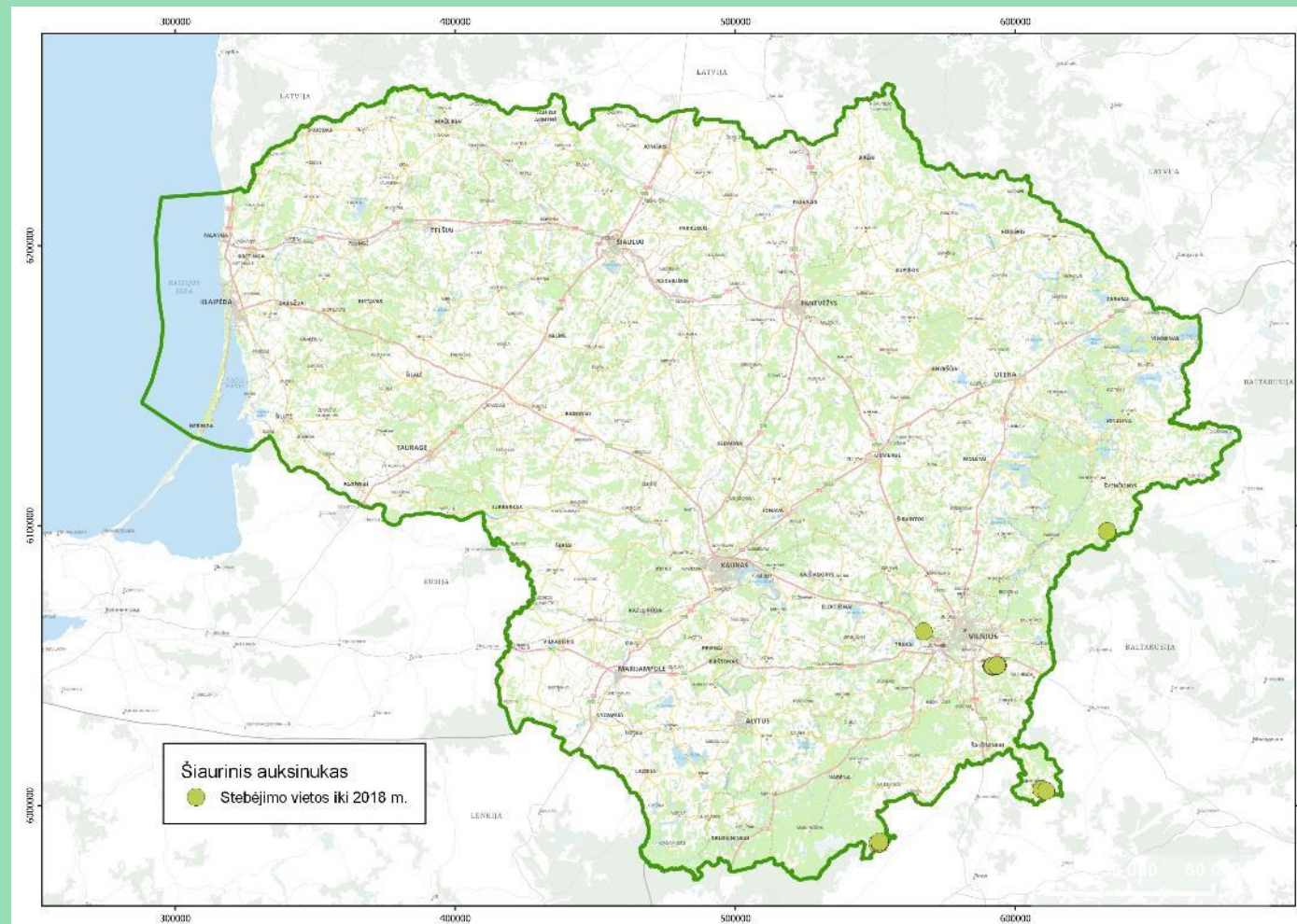
Šiaurinis auksinukas (*Lycaena helle*)

- EB Tarybos Direktyva 92/43/EEB (Buveinių Direktyva), II ir IV priedai
- Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių sąrašas – EN (nykimo grėsmė)
- Lietuvoje įsteigtos 3 Natura‘2000 teritorijos rūšies apsaugai (2018 m. duomenimis), dabar (2022 m.) - 5

Šiaurinis auksinukas (*Lycaena helle*)

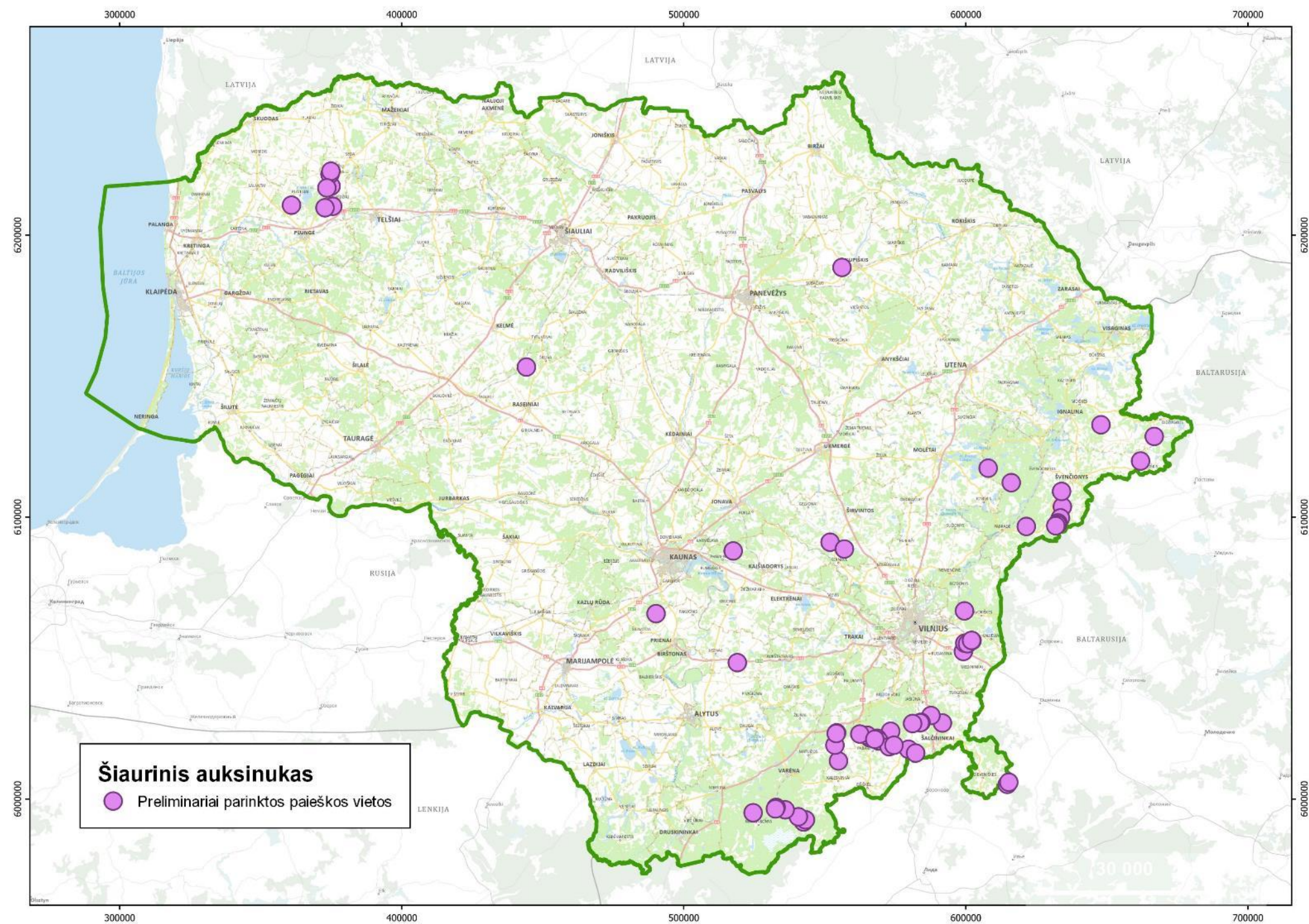
- 2018 m. pradžioje žinomas rūšies paplitimas toks – 5 radavietės

Šiaurinis auksinukas (*Lycaena helle*)

- Europos Komisija išreiškė pastabą, kad galimai nepakankamai saugoma rūšis (NATURA'2000 teritorijų nepakankamumas)
- *LIFE* Naturalit projekto rėmuose nutarta atlikti šiaurinio auksinuko inventorizaciją, kad patikslinus šios rūšies paplitimą ir būklę Lietuvoje
- Paruošta inventorizacijos metodika, preliminariai numatytos tyrimų vietos

Šiaurinis auksinukas (*Lycaena helle*)

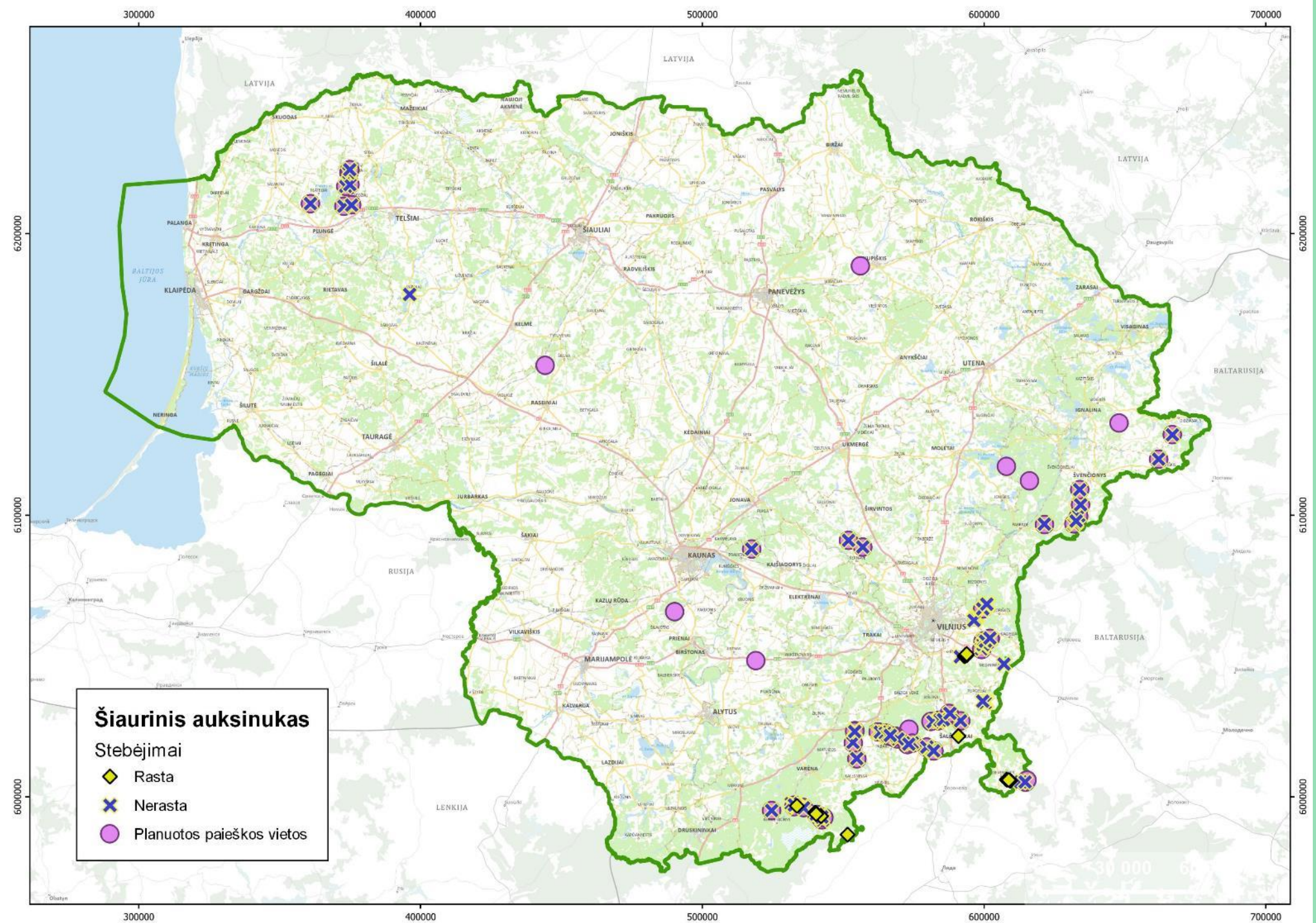

Pradėjus inventorizaciją parinktose vietose, paaiškėjo, kad daugelyje iš anksto parinktų vietų aptiktos buveinės neatitiko lūkesčių:

- pievinės buveinės apleistos ir degraduoja;
- buveinėse nėra šiaurinio auksinuko mitybinių augalų ar jų tankis labai mažas.

Todėl preliminariai parinktų tyrimo vietų sąrašas papildytas inventorizacijos eigoje aptiktomis tinkamomis buveinėmis. Rezultate patikrintos 66 vietovės.

Dalis preliminariai parinktų tyrimo vietų liko nepatikrintos dėl nepalankių paieškai klimatinių sąlygų ir neprognozuojamai pasislinkusio įprastinio rūšies skraidymo laiko.

Šiaurinis auksinukas (*Lycaena helle*)

Šiauriniai auksinukai aptikti 7 inventorizuotose teritorijose.
Aptiktos 4 naujos populiacijos, apie kurias anksčiau duomenų nebuvo:

**Ūlos slėnis į R nuo Zervynų 1;
Ūlos slėnis į V nuo Rudnios;
Ūlos slėnis į R nuo Kašėtų;
Šalčininkai, Naujakiemis.**

Šiaurinis auksinukas (*Lycaena helle*)

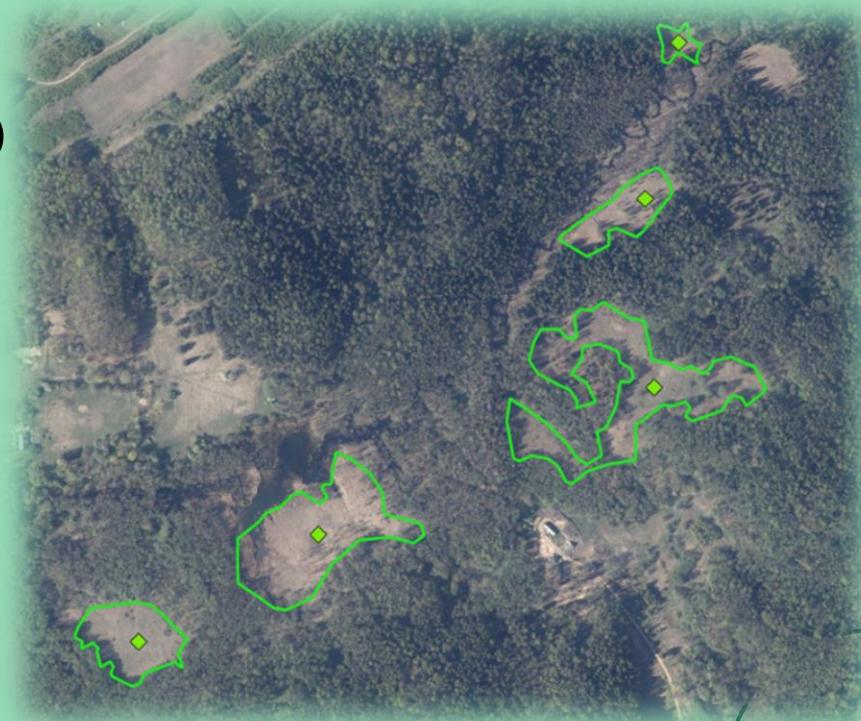

Gyvybingiausios ir perspektyviausios populiacijos nustatytos:

Gaujos upės slėnis ties Verseka (BAST Gaujos upės slėnis)

BAST Šveicarijos miškas (6 fragmentai)

Naujakiemis (nauja BAST Naujakiemio apylinkės)

Dalis inventorizacijos metu aptiktų ir anksčiau žinomų populiacijų buveinių įtrauktos į jau patvirtintų BAST apsaugos tikslus (AM ministro įsakymas D1-317 Dėl buveinių apsaugai svarbių teritorijų nustatymo):

BAST Gaujos upės slėnis
BAST Stojų pievos

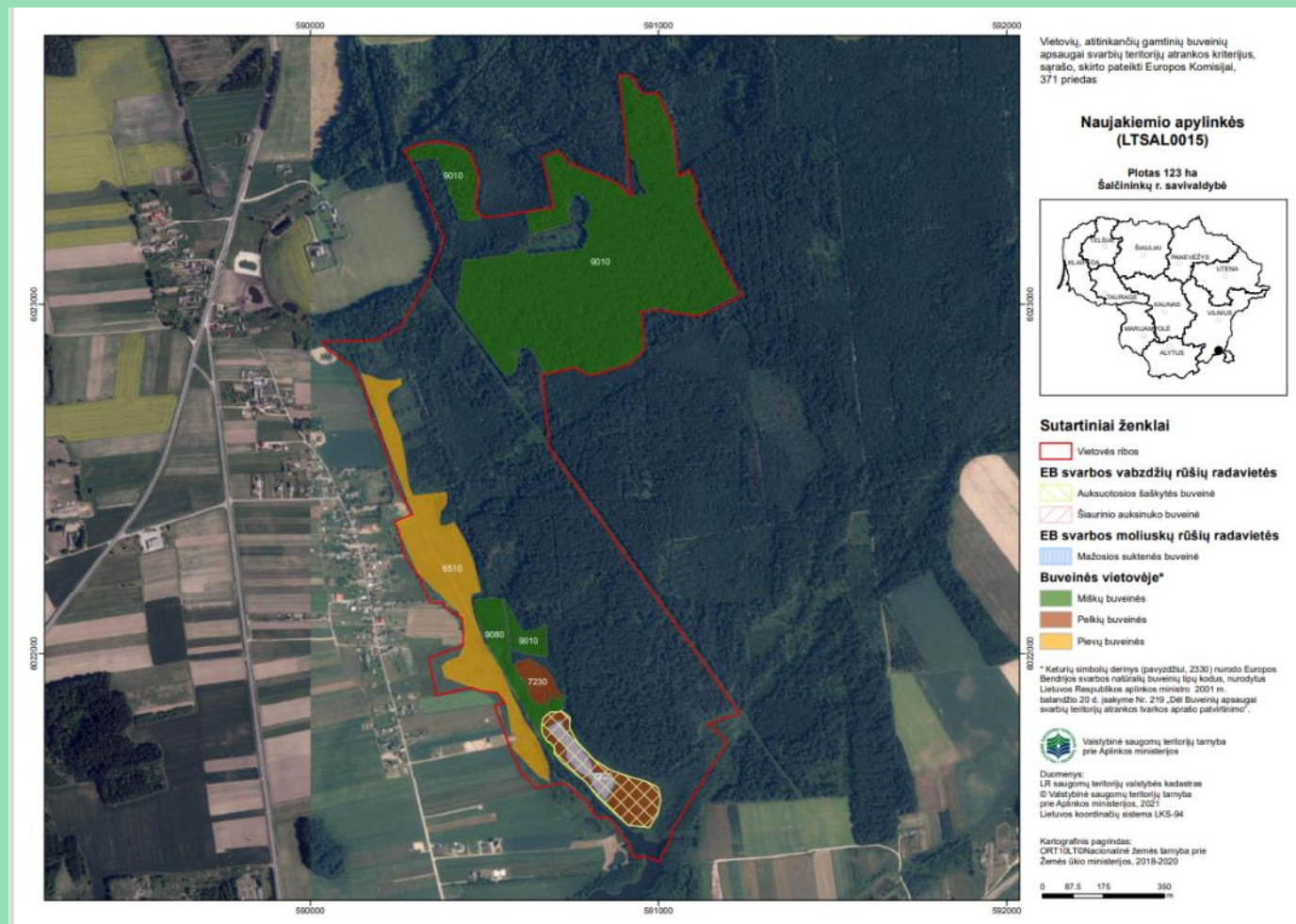
Taip pat į tvirtinimui paruoštų BAST apsaugos tikslus ar įtrauktos į rengiamų tvirtinti BAST vertybių sąrašus

(AM ministro įsakymas D1-210 Dėl Vietovių, atitinkančių gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, sąrašo, skirtą pateikti Europos Komisijai, patvirtinimo):

BAST Šveicarijos miškas
BAST Naujakiemio apylinkės
BAST Dainavos giria

Teritorija **Šalčininkai (Naujakiemis)** mūsų siūlymu 2021-11-11 patvirtinta įsakymu D1-210 (Dėl Vietovių, atitinkančių gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, sąrašo, skirto pateikti Europos Komisijai, patvirtinimo).

Naujai Vietovei suteiktas kodas LTSAL0015 ir pavadinimas „Naujakiemio apylinkės“.

Grėsmės

- Pagrindinė grėsmė – buveinių apleidimas ir degradavimas apaugant sumedėjusia ir aukštažole augalija.
- Buveinių hidrologinių sąlygų keitimas (sausinimas/užmirkimas dėl bebrų patvankų), dėl ko keičiasi sąlygos rūgčių gyvatžolių augimui bei drugio lėliukių žiemojimui.
- Ankstyvas ir ištisinis buveinių šienavimas ar intensyvus ganymas, sunaikinant vikšrų mitybinę bazę ir pačius drugio vikšrus, sumažinant mitybinio augalo atsistatymo galimybes.
- Tinkamų buveinių izoliacija (fragmentacija) apsunkina išlikusių tinkamų pievų kolonizaciją.

Apsauga

- Buveinių išsaugojimas ar atkūrimas rūšiai draugiškomis gamtotvarkos priemonėmis (deja, yra problemų su rūšies apsaugos veiksmų plano įgyvendinimu).
- Erdvinių koridorių sukūrimas/palaikymas tarp tinkamų buveinių, mažinant izoliaciją.
- Palankaus hidrologinio režimo stabilizavimas.

Ačiū už dėmesį!

Foto: Aleksandra Jurgo